

PROGRAM ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

BOSNA A HERCEGOVINA

2011-2017

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Obsah:

1. ÚVOD	2
2. ROZVOJOVÉ PRIORITY BOSNY A HERCEGOVINY	2
3. DONORSKÁ KOMUNITA V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	4
3.1. KOORDINACE DONORŮ	4
3.2. SPOLUPRÁCE S EVROPSKOU UNIÍ	5
4. ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE BOSNY A HERCEGOVINY A ČESKÉ REPUBLIKY	5
4.1. ZAMĚŘENÍ A VÝSLEDKY DOSAVADNÍ SPOLUPRÁCE	5
4.2. SEKTOROVÉ ZAMĚŘENÍ BUDOUCÍ SPOLUPRÁCE	6
4.2.1. <i>Zdravotnictví</i>	7
4.2.2. <i>Zásobování pitnou vodou a sanitace</i>	7
4.2.3. <i>Státní správa a občanská společnost</i>	8
4.2.4. <i>Výroba a dodávka energie</i>	8
4.2.5. <i>Zemědělství</i>	9
4.2.6. <i>Všeobecná ochrana životního prostředí</i>	9
4.2.7. <i>Průřezová témata</i>	10
4.3. GEOGRAFICKÉ ZAMĚŘENÍ PROGRAMU	10
5. REALIZACE PROGRAMU SPOLUPRÁCE	11
5.1. AKTÉŘI	11
5.2. KOMUNIKAČNÍ A KOORDINAČNÍ MECHANISMY	11
5.3. MONITOROVÁNÍ A EVALUACE	12
5.4. PODMÍNKY REALIZACE	12
SHRNUTÍ	13
PŘÍLOHA – SEZNAM ZKRATEK	14

1. Úvod

Zahraniční rozvojová spolupráce je nedílnou součástí zahraniční politiky České republiky. Jejím prostřednictvím se ČR hlásí k mezinárodním závazkům v oblasti rozvoje a podílí se na naplňování Rozvojových cílů tisíciletí. ČR svými rozvojovými aktivitami „přispívá k odstraňování chudoby, k ekonomickému a sociálnímu rozvoji, k ochraně životního prostředí, jakož i k podpoře demokracie, dodržování lidských práv a řádné správy věcí veřejných v partnerských zemích“¹. Průřezové závazky, základní principy i teritoriální a sektorové priority zahraniční rozvojové spolupráce ČR jsou zakotveny v **Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 - 2017** (dále jen Koncepce), kterou vláda ČR schválila v květnu 2010². Koncepce stanovila jako nosnou součást rozvojové spolupráce ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi, které budou realizovány zejména formou bilaterálních rozvojových projektů.

Bosna a Hercegovina patří dlouhodobě k zahraničněpolitickým prioritám České republiky, což je jeden z důvodů, proč je zařazena v Koncepci mezi tzv. programové prioritní země rozvojové spolupráce. Toto postavení vychází také z tradičně dobrých vzájemných vztahů a odráží výsledky předchozí rozvojové spolupráce. V Bosně a Hercegovině je v tomto programovacím období nutné se zaměřit na odstraňování překážek v jejím směřování do Evropské unie. ZRS (zahraniční rozvojová spolupráce) ČR se bude soustředit především do následujících sektorů – zemědělství; ochrana životního prostředí; zásobování vodou a sanitace; státní správa a občanská společnost; energetika a zdravotnictví. V zadání i výsledcích všech projektů by se měla mimo jiné projevit jako významná přidaná hodnota ČR její zkušenost s transformačními procesy a integrací do EU.

Bosna a Hercegovina stále patří mezi nejméně rozvinuté země Evropy i samotného západního Balkánu. Příjem na hlavu (GNI) dosáhl v r. 2009 pouze 4 700 USD, tj. 30 % průměru EU. Dle kategorií OECD/DAC se Bosna a Hercegovina řadí mezi země s nižším středním příjmem (LMIC). Aktuálně se nachází na 68. místě (ze 169 zemí) dle indexu lidského rozvoje (UNDP Human Development Index - HDI)³ a 14 % obyvatel žije pod hranicí chudoby (1,25 USD/den). Většina rozvojových cílů tisíciletí (MDGs) není a velmi pravděpodobně ani nebude v r. 2015 splněna.

V návaznosti na dosavadní výsledky rozvojové spolupráce a při vědomí úsilí Bosny a Hercegoviny o vstup do EU byl zpracován tento program rozvojové spolupráce na období 2011 – 2017. Hlavním cílem je zlepšení ekonomické a sociální situace v Bosně a Hercegovině a podpora v integraci do EU. Česká ZRS se proto bude v Bosně a Hercegovině ještě více soustředit na předávání zkušeností a poskytování pomoci při budování administrativních kapacit nutných pro členství v EU, přizpůsobování legislativy a technickou pomoc v daných sektorech.

2. Rozvojové priority Bosny a Hercegoviny

Rozvojové priority Bosny a Hercegoviny na celostátní úrovni byly oficiálně definovány v dokumentu „Strategie omezování chudoby v Bosně a Hercegovině 2004–2007“

¹ Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů č. 151/2010 Sb. platný od 1. července 2010

² Usnesení vlády č. 366 ke Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017 ze dne 24. května 2010

³ <http://hdr.undp.org/en>

(*Mid-term Development Strategy of Bosnia and Herzegovina 2004–2007. Poverty Reduction Strategy Paper*) v r. 2004. Byly zde identifikovány následující klíčové směry rozvoje státu:

- **vytvoření podmínek pro udržitelný a vyvážený hospodářský rozvoj,**
- **omezení chudoby,**
- **urychlení procesu evropské integrace (vstup do EU),**
- **realizace sektorových reforem.**

Na schválení Radou ministrů (vládou Bosny a Hercegoviny) čekají tři nové a související strategické rozvojové dokumenty – „Strategie rozvoje Bosny a Hercegoviny“ (*Strategy of Development of Bosnia and Herzegovina* – zpracovaná Ředitelstvím pro hospodářské plánování – *Directorate for Economic Planning*), „Strategie sociálního začleňování“ (*Social Inclusion Strategy*), a „Program veřejných investic“ (*Public Investment Programme*). Další relevantní dokumenty jsou „Pokrok v realizaci rozvojových cílů tisíciletí v Bosně a Hercegovině 2010“ (*Progress towards the Realization of the Millennium Development Goals in Bosnia and Herzegovina 2010*) vypracovaný Ministerstvem financí Bosny a Hercegoviny a týmem OSN v létě 2010, a také pravidelná Zpráva Evropské komise o pokroku Bosny a Hercegoviny (*Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report*). Dále existují různé sektorové strategie některých ministerstev (jak na státní, tak na entitní úrovni), regionální a municipální strategie.

Aktuální strategické cíle Bosny a Hercegoviny jsou následující (v pořadí dle „Strategie rozvoje Bosny a Hercegoviny“):

1. **makro-ekonomická stabilita** (cíl je dále rozdělen na vybrané priority v oblastech „externího sektoru“, veřejných financí a rozvoje finančního trhu)
2. **konkurenceschopnost** (mj. rozvoj moderní vědecké, technologické a obchodní infrastruktury; technické normy v souladu s legislativou EU; zlepšení ekonomické infrastruktury; zlepšení podnikatelského prostředí, včetně podmínek pro existující i nové SME; zvýšení mobility zboží a lidí; rozvoj všech druhů dopravy v souladu s normami a požadavky EU; zajištění funkčních institucionálních kapacit pro zemědělství a rozvoj venkova; zvýšení konkurenceschopnosti, kvality a bezpečnosti ve výrobě, zpracování a obchodu; ochrana přírodních zdrojů; zlepšení životních podmínek a větší diverzifikace příjmů ve venkovských oblastech)
3. **zaměstnanost** (mj. rozvoj institucí a vzdělávacích systémů; zajištění souladu mezi vzděláváním a potřebami konkurenceschopné ekonomiky; využití schopností a znalostí diaspory; zlepšení spolupráce mezi vědou a soukromým sektorem; zlepšení „flexibility“ pracovního trhu; prevence dlouhodobé a strukturální nezaměstnanosti; rozvoj podnikatelské kultury; reforma sekundárního učňovského školství; zlepšení sociálního začleňování, včetně rodin s dětmi a postižených osob, a to ve vzdělávání i zdravotnictví)
4. **udržitelný rozvoj** (mj. budování environmentální infrastruktury, lepší integrace/koherence environmentálních politik; stimulace rozvoje energetického sektoru a všech obnovitelných zdrojů energie)
5. **integrace do EU** (strategický směr pro Bosnu a Hercegovinu, ale zároveň výzva dalšího praktického přibližování se; potřeba přijetí a implementace *acquis communautaire*)
6. **sociální začleňování** (šest specifických cílů – sociální politika zaměřená na zaměstnanost; rodiny s dětmi; vzdělávání; ochrana zdraví; penzijní politika; a zlepšení postavení osob se zdravotním postižením)

Vláda Bosny a Hercegoviny v prosinci 2009 také podepsala Pařížskou deklaraci o efektivnosti pomoci⁴ a přihlásila se tak k jejím základním principům, kterými jsou vlastnictví rozvojového procesu, harmonizaci postupu donorů při přípravě programů i při dokládání výsledků, respektování rozvojových programů připravených rozvojovými zeměmi, vzájemnou odpovědnost a zaměření na výsledky. ČR bude Bosnu a Hercegovinu v těchto snahách maximálně podporovat.

3. Donorská komunita v Bosně a Hercegovině

V roce 2009 přijala Bosna a Hercegovina oficiální rozvojovou pomoc (ODA) v celkové výši 415 mil. USD (v předchozích dvou letech to bylo v průměru cca 467 mil. USD, takže se jednalo o značné snížení), přičemž bilaterální podíl tvořil 73 %. Podíl ODA na hrubém národním důchodu činil 2,4 % a hrubý národní důchod na hlavu v roce 2009 dosáhl 4 700 USD (dle metody Atlas – viz www.oecd.org/dac). Největší podíl na celkové ODA měly oblasti sociálních sektorů (včetně vzdělávání a zdravotnictví) a ekonomické infrastruktury a služeb.

Donorská komunita v Bosně a Hercegovině je relativně početná. Mezi největší donory v období 2008 – 2009 patřila Evropská komise, dále Španělsko, Německo, Rakousko, Švédsko a USA. Někteří donoři své angažmá v Bosně a Hercegovině omezují nebo dokonce odcházejí zcela.

3.1. Koordinace donorů

Koordinace donorů v Bosně a Hercegovině začala neformálně v prosinci 2005, kdy 17 hlavních agentur založilo *Donor Coordination Forum* (DCF). Dnes má DCF více než dvacet členů, kteří se scházejí čtvrtletně a od r. 2010 je členem také ČR. Na straně Bosny a Hercegoviny je hlavním partnerem Ministerstvo financí (MoFT), které před časem od UNDP převzalo celkovou zodpovědnost za organizaci tohoto fóra. MoFT pravidelně také vydává *Donor Mapping Report* (naposledy za období 2009 – 2010).

Vedle MoFT aktivně vstupuje do koordinační role s dárci ze zemí EU Ředitelství pro evropskou integraci (*Directorate for European Integration* - DEI), což je orgán působící přímo pod Radou ministrů Bosny a Hercegoviny. DEI si klade za cíl koordinaci aktivit donorů pocházejících z členských států EU a podporujících Bosnu a Hercegovinu v přiblížování se EU. Vzhledem ke struktuře donorů a k tomuto dosti širokému vymezení to však zahrnuje velmi významný díl rozvojové spolupráce v Bosně a Hercegovině.

ČR bude usilovat o přímou koordinaci a spolupráci (např. společné programování, realizace projektů nebo společné evaluace) s vybranými donory tak, aby byla ZRS ČR maximálně efektivní. Hlavním strategickým partnerem pro navázání spolupráce jsou SIDA a USAID, jehož postavení je vzhledem k objemu ODA, ale zejména z důvodu nedávné historie Bosny a Hercegoviny a role USA v ní, velmi výjimečné. Mezi konkrétní možnosti patří např. zapojení ZRS ČR do programů FARMA nebo FIRMA (společné projekty USAID a SIDA). Větší důraz bude kladen také na koordinaci s Delegací EU v Sarajevu a možnosti propojení s IPA fondy, ať již samostatně nebo ve spolupráci s dalšími členskými státy EU.

⁴ Viz - Pařížská deklarace o efektivnosti pomoci (Paris Declaration on Aid Effectiveness, 2005) a Akční agenda z Akkry (2008)

ČR se bude i v rámci svých omezených kapacit aktivně zapojovat do koordinace donorů jak prostřednictvím DCF, MoFT, tak DEI, resp. všech dalších relevantních platform dle priorit definovaných tímto programem.

3.2. Spolupráce s Evropskou unií

Spolupráce s EU je jasnou politickou prioritou Bosny a Hercegoviny a hlavním cílem země je vstup do EU. Téměř 70 % ODA proudí do Bosny a Hercegoviny buď z multilaterálních fondů EU (zejména Nástroj pro předvstupní pomoc - *Instrument of Pre-Accession Assistance*, IPA) nebo z bilaterálních prostředků členských států EU. Celková částka ze všech programů EU v letech 1995 – 2010 dosáhla přibližně 2 800 mil. EUR - odhad vychází z dokumentu EK *Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2009-2011 for Bosnia and Hercegovina*⁵.

Hlavní cíle pomoci EU v Bosně a Hercegovině jsou následující:

- podpora Bosny a Hercegoviny ve Stabilizačním a asociačním procesu (Stabilisation and Association Process - SAP);
- vznik a podpora fungujících státních institucí; vláda práva a řádná správa věcí veřejných; ekonomická a sociální reforma – přechod k tržnímu hospodářství; životní prostředí; spolupráce s ostatními zeměmi v regionu (v rámci SAP);
- plná integrace do EU.

V rámci nástroje IPA jsou pro Bosnu a Hercegovinu relevantní dva komponenty – I) transformační pomoc a budování institucí a II) přeshraniční spolupráce. Zvláště první oblast, na kterou jde absolutní většina prostředků, je ve shodě s prioritami ZRS ČR. Zatím se českým organizacím příliš nedařilo ve výběrových řízeních uspět. Delegace EU (DEU) identifikovala jako priority IPA pro období 2011-13 – spravedlnost a vnějšek, reformu veřejné správy, rozvoj soukromého sektoru, dopravu, životní prostředí a změnu klimatu, sociální rozvoj, přejímání *acquis* a další oblasti (rozvoj zemědělství a venkova, odminování, kulturní dědictví, energetika a podpora centrální banky).

Iniciativa dělby práce mezi donory (*Division of Labour*), včetně zamýšlených rolí členských států EU jako vedoucích a podpůrných koordinátorů, která byla zakotvena v Závěrech Rady EU z 5. listopadu 2009 o operačním rámci pro efektivnost rozvojové spolupráce, Bosnu a Hercegovinu explicitně nezmiňuje. Za „vedoucí“ EU donory (*Lead Facilitator / Leading donor*) v Bosně a Hercegovině lze tak pouze neoficiálně považovat Delegaci EU, Německo a Švédsko.

4. Rozvojová spolupráce Bosny a Hercegoviny a České republiky

4.1. Zaměření a výsledky dosavadní spolupráce

Česká republika je v rámci Bosny a Hercegoviny vnímána jako významný a stabilní partner rozvojové spolupráce, který je zajímavý a přínosný nejen z důvodu kulturní blízkosti a částečně sdílené komunistické minulosti, ale zejména z důvodu své transformační zkušenosti a relativně nedávné integrace do EU. V letech 2007 - 2009 dosáhl celkový objem ZRS ČR

⁵ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_bosnia_herzegovina_2009_2011_en.pdf

(ODA) v Bosně a Hercegovině cca 11 mil. USD. Na realizaci rozvojové spolupráce participovalo několik desítek českých subjektů (firem, nevládních organizací, univerzit, atd.).

Jako příklady nedávné rozvojové spolupráce lze uvést následující projekty - generální oprava a modernizace tramvají v Sarajevu, dodávka technologie pro zavedení integrovaného systému nakládání s odpady v Unsko-Sanském kantonu, pomoc při budování odborného technického a materiálního zázemí v cévní chirurgii nemocnic v Sarajevu, Tuzle a Mostaru, zachování genofondu a zlepšení užitkových vlastností importovaného skotu do Republiky srbské, modernizace a uvedení řídicích systémů v dole PK Dubrave, zavedení ekologického chovu včel, čištění odpadních vod v Kiseljaku nebo podpora družstevních a soukromých zemědělských hospodářství. Z hlediska objemu ODA v jednotlivých sektorech tak převládá ekonomický rozvoj a zemědělství.

V rámci rozvojové spolupráce jsou Bosně a Hercegovině pravidelně poskytována vládní stipendia, jejichž počet se v posledních letech zvyšoval. V r. 2010 v ČR studovalo 19 bosenských studentů v rámci vládního programu a dalších 70 studentů pomocí jiných stipendií, která jsou financována z různých zdrojů, nejčastěji samotnými univerzitami. Stipendia v ČR jsou bosenskými studenty i na úrovni státní správy velmi pozitivně hodnocena, existuje dokonce zavedený pojem "Pražský student". Tento program podporuje vzájemné výborné vztahy a porozumění mezi oběma zeměmi a je to cenná investice do lidského kapitálu Bosny a Hercegoviny. Je připravována nová koncepce pro poskytování stipendií, v jejímž rámci bude mj. zvažována otázka jazykové přípravy studentů z Bosny a Hercegoviny.

Při rozhodnutí o pokračování rozvojové spolupráce s Bosnou a Hercegovinou na programové úrovni v nejvyšší kategorii partnerských zemí (tzv. programové země) v květnu 2010 vzala vláda ČR v úvahu nejen tradiční výborné vztahy Bosny a Hercegoviny s ČR, ale také relativně velkou potřebnost rozvojové spolupráce (v rámci Evropy), slušnou připravenost země pomoc přijímat, relativně dobré postavení ČR v kontextu ostatních dárců a navíc strategický význam hospodářského a sociálního rozvoje Bosny a Hercegoviny pro stabilitu v regionu a geografickou blízkost.

4.2. Sektorové zaměření budoucí spolupráce

Česká rozvojová spolupráce je založena na principu partnerství a odvíjí se od potřeb partnerské země. Sektorové zaměření české ZRS v Bosně a Hercegovině je dané Koncepcí (názvy prioritních sektorů jsou nově upraveny dle terminologie OECD/DAC) a zohledňuje také komparativní výhody ČR. S ohledem na disponibilní finanční a lidské zdroje a zkušenosti z vlastního procesu transformace a integrace do EU klade ČR velký důraz na propojování aktivit mezi jednotlivými sektory (potřeba synergie) a zejména na předávání zkušeností a poskytování pomoci při tvorbě kapacit pro přístupová jednání a následné členství v EU, přizpůsobování legislativy a technickou pomoc. Patříčná pozornost bude věnována udržitelnosti projektů, která musí být formulována již při zadávání projektů a měla by být zajištěna mj. "vlastnictvím" a spoluúčastí bosenské strany (ať již formou částečného spolufinancování nebo jinak).

Prioritní sektory v Bosně a Hercegovině dle Koncepcie ZRS ČR na období 2010-2017	Prioritní sektory dle terminologie OECD/DAC
Životní prostředí	Zásobování vodou a sanitace (<i>Water supply and sanitation</i>)

Prioritní sektory v Bosně a Hercegovině dle Koncepce ZRS ČR na období 2010-2017	Prioritní sektory dle terminologie OECD/DAC
	Všeobecná ochrana životního prostředí (<i>General environmental protection</i>)
Ekonomický rozvoj (včetně energetiky)	Výroba a dodávka energie (<i>Energy generation and supply</i>)
Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb)	Státní správa a občanská společnost (<i>Government and civil society</i>)
	Zdravotnictví (<i>Health</i>)
Zemědělství	Zemědělství, lesnictví a rybolov (<i>Agriculture, forestry and fishing</i>)

4.2.1. Zdravotnictví

Zlepšení ochrany zdraví je jedním z hlavních cílů „Strategie sociálního začleňování“ Bosny a Hercegoviny a zároveň dle Koncepce ČR je zdravotnictví součástí prioritního sektoru „Sociální rozvoj“.

ZRS ČR může v tomto sektoru navázat např. na úspěšný projekt podpory vaskulární chirurgie. Ta je v Bosně a Hercegovině nedostatečně rozvinutá, v celé zemi je pouze několik odborníků, kteří se v tomto oboru specializují. Existuje tak velký prostor pro pokračování a rozšíření spolupráce v této oblasti, ale zároveň v dalších. Z analýzy zdravotnického sektoru v Bosně a Hercegovině vyplývá, že hlavní oblasti pro působení donorů ve zdravotnictví jsou následující – investice do zdravotnické infrastruktury, zařízení jednotek intenzivní péče, rekonstrukce mikrobiologických a ostatních laboratoří a vzdělávání zdravotnického personálu.

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- zvýšení kvalifikace zdravotnického personálu;
- zkvalitnění zdravotnické infrastruktury;
- celkové zlepšení služeb ve zdravotnictví.

4.2.2. Zásobování pitnou vodou a sanitace

Ochrana a využívání vodních zdrojů, čištění odpadních vod a zásobování pitnou vodou, včetně vybudování potřebné infrastruktury, patří mezi klíčové priority Bosny a Hercegoviny. Mnohdy nevyhovující kvalita vodních zdrojů a celkově zastaralá infrastruktura spolu s nedostatkem finančních prostředků na úpravu a distribuci pitné vody jsou příčinami celkově neutěšené situace jak v některých městských, tak zejména venkovských oblastech.

Nedostatečné technické a technologické kapacity v oblasti vodního a odpadového hospodářství představují problém pro udržitelný rozvoj Bosny a Hercegoviny, a to především kvůli úzké spojitosti odpadového hospodářství s potřebou ochrany a distribuce pitné vody. Většina odpadních vod komunálního i průmyslového charakteru je vypouštěna bez jakéhokoliv funkčního čištění a přispívá tak jako hlavní faktor ke znečištění vodních zdrojů.

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- zajištění zásobování pitnou vodou a sanitace se zaměřením zejména na čistírný odpadních vod a systémy odvádění odpadních vod;
- ochrana, využívání a monitoring kvality vodních zdrojů;
- odstraňování ekologických zátěží a modernizace odpadového hospodářství (se zaměřením na komunální, průmyslový a nebezpečný odpad);
- podpora zvyšování institucionálních kapacit v oblasti ochrany ovzduší;
- přenos transformačních zkušeností a asistence při přípravě na vstup do EU.

4.2.3. Státní správa a občanská společnost

ZRS ČR se zaměří na nezbytnou podporu posilování kapacit státní správy při provádění nutných strukturálních reforem a zároveň při snižování jejích nákladů, přenos zkušeností v oblasti ekonomické a společenské transformace a budování právního státu, vytváření funkční a stabilní občanské společnosti, podporu komunitního rozvoje atd., jež jsou nezbytné pro další budoucí rozvoj Bosny a Hercegoviny.

Žádoucí je rovněž posilování schopností a výkonu nevládních neziskových organizací, občanských iniciativ a vytváření příznivých podmínek pro jejich působení (např. vytváření a zlepšování právního rámce, zvyšování zájmu obyvatel o působení v občanské společnosti apod.). ZRS ČR je také realizována prostřednictvím programů Transformační finanční a ekonomické spolupráce (v gesci Ministerstva financí ČR) a Transformační spolupráce (spravovaný odborem lidských práv a transformační politiky MZV).

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- posilování kapacit veřejné správy Bosny a Hercegoviny, přenos zkušeností v oblasti ekonomické a společenské transformace a budování právního státu za účelem integrace do EU;
- podpora vytváření funkční a stabilní občanské společnosti, posilování role občanských iniciativ a nevládních organizací;
- podpora kvalitního vzdělávání, služeb zaměstnanosti a propojení systému vzdělávání s potřebami rozvíjející se ekonomiky a trhu práce, desegregace škol;
- boj proti diskriminaci a podpora posílení postavení žen a dalších marginalizovaných skupin ve společnosti;
- začlenění postižených a sociálně znevýhodněných jedinců do společnosti, včetně vytváření vhodných rekvalifikačních programů, zejména pro osoby nezaměstnané, sociálně vyloučené a obtížně umístitelné na trhu práce;
- preventivní aktivity v různých oblastech prostřednictvím nevládních neziskových organizací;
- podpora efektivnějšího a rychlejšího komunitního a regionálního rozvoje.

4.2.4. Výroba a dodávka energie

Bosna a Hercegovina má za cíl vytvořit podmínky pro trvale udržitelný rozvoj lepším využitím jak obnovitelných, tak neobnovitelných zdrojů energie, zlepšit environmentální infrastruktury a stimulovat rozvoj energetického sektoru a zejména všech obnovitelných

zdrojů energie. Bosna a Hercegovina vyjádřila zájem o pomoc při budování malých vodních a větrných elektráren a obecně při zavádění potřebného know-how a moderních technologií odpovídajících standardům EU. Je potřeba také zvýšit absorpční schopnosti při využívání relevantních fondů.

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- spolupráce při využívání obnovitelných zdrojů energie;
- spolupráce při zvyšování účinnosti energetického sektoru, včetně snižování energetické náročnosti stávajících i nových zařízení a budov;
- podpora při tvorbě a implementaci potřebných zákonů a strategií tak, aby Bosna a Hercegovina splnila požadavky a cíle EU v této oblasti.

4.2.5. Zemědělství

Bosna a Hercegovina má k dispozici vhodné přírodní zdroje (např. kvalitní zemědělská půda a vhodné klima). Problémem může být např. šíření infekčních chorob v zemědělské výrobě nebo zhoršování genofondu chovaných hospodářských zvířat.

Bosna a Hercegovina projevila zájem o projekty zaměřené na spolupráci v oblasti bezpečnosti potravin (zejména s ohledem na uplatnění svých produktů na zahraničních trzích) a na podporu zvyšování kvality a efektivity zemědělské produkce drobných farmářů v různých regionech země, zvláště v sektorech chovu hovězího dobytka a produkce mléka. Tyto priority by měla na celostátní úrovni doplňovat podpora moderního a kvalitního zemědělského výzkumu a vzdělávání a posilování institucionálních kapacit příslušných státních organizací.

ZRS ČR může navázat na tradici svých úspěšných zemědělských projektů v různých oblastech Bosny a Hercegoviny. ČR se zaměří na projekty spojující přenos know-how s přímou podporou cílovým skupinám prostřednictvím dodávek příslušného technického vybavení. Jako efektivní se v dosavadní praxi ZRS ČR osvědčily tzv. demonstrační projekty s multiplikačním efektem (např. budování ukázkových zemědělských center).

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- zvýšení potravinové soběstačnosti a bezpečnosti potravin (i s ohledem na uplatnění zemědělských produktů Bosny a Hercegoviny na zahraničních trzích);
- podpora jak institucí, tak drobných a středních zemědělců, se zaměřením na zvýšení produkce i kvality chovu skotu a s tím případně spojené zvýšení produkce mléka, a na další zemědělské obory dle potřeb Bosny a Hercegoviny;
- přiblížení veterinární a fytosanitární politiky standardům EU.

4.2.6. Všeobecná ochrana životního prostředí

Bosna a Hercegovina i ČR pokládají efektivní využívání přírodních zdrojů a udržení kvality životního prostředí za faktor, který přispívá k lepšímu zdraví a kvalitě života obyvatel. Přejímání *acquis* EU pro oblast životního prostředí by mělo přispět k udržitelnému rozvoji, spíše než zatěžovat ekonomiku, tj. mělo by její konkurenceschopnost posilovat a nikoliv oslabovat.

Jednou z aktuálních potřeb, a zároveň oblastí, s kterou má ČR velké zkušenosti, je ochrana před povodněmi. Z dlouhodobého hlediska je to pak boj se změnou klimatu.

Hlavní cíle ZRS ČR v tomto sektoru jsou:

- podpora při tvorbě akčního plánu ochrany životního prostředí;
- realizace opatření protipovodňové ochrany;
- podpora při boji s klimatickými změnami (přenos moderních environmentálních technologií, zkušenosti s obchodováním s emisemi CO₂);
- podpora při zavádění a harmonizaci norem, požadavků EU a programu "Natura 2000".

4.2.7. Průřezová témata

Při realizaci projektů ve všech výše uvedených sektorech v rámci naplňování programu budou zohledňována následující průřezová témata:

- posilování kapacit státní správy Bosny a Hercegoviny a přenos zkušeností v oblasti ekonomické a společenské transformace, využívání zkušeností a poznatků společných pracovních orgánů, budování právního státu, zejména v souvislosti s přípravou na přístupová jednání k EU, přizpůsobování legislativy a technická pomoc;
- spolupráce při transferu technologií a norem EU, včetně vzdělávání expertů (např. v oblasti dopravní infrastruktury);
- podpora malého a středního podnikání (včetně programů mikrokreditů a mikrograntů, poradenství a rekvalifikace, zejména pro znevýhodněné skupiny obyvatelstva);
- řádná správa věcí veřejných;
- boj proti korupci;
- podpora obchodu a exportních kapacit – „Aid for Trade“ (v rámci programu „Pomoc na podporu obchodu“ v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu);
- podpora nevládních organizací;
- aktivní podpora rovného postavení žen a mužů ve společnosti a podpora zranitelných skupin obyvatel, jako jsou ženy, mladí lidé, navrátilci, vysídlené osoby, staří lidé, Romové;⁶
- šetrnost k životnímu prostředí a klimatu;
- spolupráce a koordinace s ostatními donory.

4.3. Geografické zaměření programu

Hlavní geografickou podmínkou směřování ZRS ČR je zejména zohlednění vyváženosti mezi oběma entitami a Distriktem Brčko jako konstitutivními částmi Bosny a Hercegoviny. Vyváženosti nelze dosahovat v rámci jednoho projektu, ale kumulativně v rámci plánovaného finančního rámce, tj. během období tří let.

ČR předem nevyklučuje z bilaterální rozvojové spolupráce žádný region. Dle charakteru projektů a aktuálních potřeb Bosny a Hercegoviny bude ČR průběžně analyzovat

⁶ Dle Koncepce bude ČR kromě průřezového zohlednění genderové problematiky přispívat k posilování postavení žen prostřednictvím specifických projektů zaměřených na ženy. Vzhledem k postkonfliktní situaci Bosny a Hercegoviny je dále nutné zohlednit principy obsažené v rezolucích RB OSN č. 1325, 1820, 1888, 1889 a přispět k efektivnější stabilizaci a rekonstrukci země.

jejich geografické zaměření. Řada aktivit bude zacílena také na budování kapacit a infrastruktury na celostátní úrovni.

5. Realizace programu spolupráce

5.1. Aktéři

Gestorem zahraniční rozvojové spolupráce ČR je Ministerstvo zahraničních věcí, které vytváří Koncepci ZRS ČR, včetně identifikace prioritních zemí a sektorů spolupráce. MZV dále zodpovídá za přípravu programu spolupráce a zajištění rozpočtových prostředků na financování rozvojových aktivit, jakož i za vyhodnocování rozvojové spolupráce.

Ministerstvo zahraničních věcí je zřizovatelem České rozvojové agentury, která zajišťuje identifikaci, formulaci, realizaci a monitorování projektů rozvojové spolupráce v souladu se schváleným programem spolupráce a v součinnosti s partnerskou zemí.

Velvyslanectví ČR v Sarajevu se podílí na všech fázích projektového cyklu, především pak na fázích identifikace a monitorování projektů rozvojové spolupráce. Velvyslanectví také zastupuje ČR v relevantních pracovních koordinačních orgánech týkajících se rozvojové spolupráce.

Hlavním partnerem MZV ČR v otázkách zahraniční rozvojové spolupráce je Ministerstvo financí Bosny a Hercegoviny, které zodpovídá za koordinaci mezinárodní pomoci pro Bosnu a Hercegovinu, s výjimkou EU fondů, identifikaci základních rozvojových cílů a přípravu „Programu veřejných investic“ (*Public Investment Programme*). Důležitým partnerem je také Ředitelství pro evropskou integraci, které má v kompetenci koordinaci pomoci EU.

5.2. Komunikační a koordinační mechanismy

Klíčovým partnerem MZV ČR a ČRA v otázkách zahraniční rozvojové spolupráce je Ministerstvo financí Bosny a Hercegoviny, které je hlavním koordinačním orgánem Bosny a Hercegoviny pro koordinaci donorů, vyhodnocování bilaterální rozvojové spolupráce atd. Ministerstvo vytváří také „Program veřejných investic“, který by měl určovat alokaci rozvojových prostředků, tj. také ZRS ČR. Dalším partnerem je Ředitelství pro evropskou integraci, které má na starosti především nakládání s pomocí z evropských fondů. Z důvodu specifické situace v Bosně a Hercegovině je vhodné v některých případech spolupracovat i přímo s entitními resortními ministerstvy.

ZÚ Sarajevo zastupuje ČR v relevantních pracovních koordinačních orgánech týkajících se rozvojové spolupráce a spolupracuje při vyhledávání vhodných projektových návrhů.

MZV ČR každoročně během 1. čtvrtletí roku předcházejícího realizaci předkládá prostřednictvím ZÚ Sarajevo návrh sektorových témat na následující rok k potvrzení partnerskou organizací, tj. Ministerstvem financí Bosny a Hercegoviny. Do konce 2. čtvrtletí MZV ČR zajišťuje schválení příslušných rozpočtových prostředků na realizaci projektů v následujícím roce.

ČRA uskutečňuje identifikační mise, během nichž s partnerskými institucemi identifikuje konkrétní projektové náměty, na jejichž základě formuluje projekty. Realizaci

projektů zajišťují realizátoři (nevládní organizace, university, komerční subjekty, jednotliví experti) vzeší z výběrových řízení ve spolupráci s partnerskými organizacemi.

5.3. Monitorování a evaluace

ČRA ve spolupráci se ZÚ zajišťuje, zpravidla dvakrát ročně, monitoring realizovaných projektů.

MZV ČR zajišťuje evaluace vybraných projektů (případně skupin projektů v rámci jednoho sektoru) a programů spolupráce. V případě potřeby MZV zajišťuje také evaluaci ex ante před zahájením rozvojových aktivit v nové geografické či sektorové oblasti. MZV ČR zodpovídá za zapojení do případných společných evaluací s ostatními donory tam, kde je to možné a účelné. Výsledky evaluace MZV ČR promítá do nových programů spolupráce i vlastních rozvojových aktivit.

Program spolupráce bude vyhodnocen v roce 2014, tzn. přibližně v polovině své platnosti. Výsledky střednědobé evaluace budou součástí dokumentu, který bude upřesňovat a modifikovat střednědobé priority ZRS v Bosně a Hercegovině na základě stávajícího programu až do roku 2017. Výsledkem tohoto vyhodnocení může být také případné snížení počtu prioritních sektorů v Bosně a Hercegovině.

5.4. Podmínky realizace

Česká i bosenská strana se budou na naplňování programu a realizaci konkrétních projektů podílet odpovídajícími vstupy v oblastech technické podpory i lidských zdrojů.

ČRA standardně uzavírá s institucionálními partnery pro jednotlivé projekty memoranda o porozumění, kde jsou stanovena práva a povinnosti obou stran, včetně placení, resp. osvobození od dovozních cel, DPH a dalších poplatků spojených s dovozem do Bosny a Hercegoviny pro všechno vybavení, které je dodáváno v rámci realizace projektů tohoto programu.

V případě projektů, do jejichž realizace je zapojeno více donorů, mohou být ustavovány řídicí a koordinační výbory. Činnosti těchto koordinačních a řídicích orgánů se zúčastní zástupci ČRA nebo ZÚ.

Shrnutí

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017 schválená usnesením vlády ČR ze dne 24. května 2010 č. 366 stanovila za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi.

Bosna a Hercegovina je jednou z prioritních zemí s programem spolupráce a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové spolupráce a připravenost ji přijímat na straně partnerské země;
- dosavadní úspěšná rozvojová spolupráce;
- návaznost na další aktivity/aspekty zahraniční politiky ČR (Program transformační spolupráce; politická podpora celého regionu západního Balkánu).

Česká republika dlouhodobě politicky podporuje Bosnu a Hercegovinu v jejích eurointegračních snahách a zároveň ČR realizuje projekty rozvojové spolupráce v Bosně a Hercegovině již od roku 1995. Tato spolupráce je bosenskými partnery i donorskou komunitou vnímána pozitivně. V nadcházejícím období bude věnována pozornost zejména předávání českých zkušeností s politickou a ekonomickou transformací a podpoře Bosny a Hercegoviny při integraci do EU.

Pro období 2011 – 2017 bude zaměřena ZRS ČR v Bosně a Hercegovině na následující sektory:

1. Zdravotnictví
2. Zásobování vodou a sanitace
3. Státní správa a občanská společnost
4. Výroba a dodávka energie
5. Zemědělství
6. Všeobecná ochrana životního prostředí

Hlavním cílem programu je zlepšení sociálně-ekonomické situace v Bosně a Hercegovině a podpora v integraci do EU. Česká ZRS se proto bude v Bosně a Hercegovině více soustředit na předávání svých zkušeností a poskytování pomoci při budování administrativních kapacit nutných pro členství v EU, přizpůsobování legislativy a technickou pomoc v daných sektorech.

Příloha – Seznam zkratk

ČRA – Česká rozvojová agentura
DCI – Nástroj pro rozvojovou spolupráci (*Development Cooperation Instrument*)
DEI - Ředitelství pro evropskou integraci BaH (*Directorate for European Integration*)
EBRD – Evropská banka pro obnovu a rozvoj (*European Bank for Reconstruction and Development*)
EDF - Evropský rozvojový fond (*European Development Fund*)
EIB – Evropská investiční banka (*European Investment Bank*)
EIDHR – Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (*European Instrument for Democracy and Human Rights*)
EU – Evropská unie
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
HND/GNI – hrubý národní důchod (*Gross National Income*)
HP – humanitární pomoc
IDA - Mezinárodní asociace pro rozvoj (*International Development Association*)
IPA – Nástroj pro předvstupní pomoc (*Instrument of Pre-Accession Assistance*)
LMIC – země s nižším středním příjmem (*Lower Middle Income Countries and Territories*)
LPTP – odbor lidských práv a transformační politiky MZV
MDGs – Rozvojové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals*)
MIPD – strategický dokument EK (*Multi-annual Indicative Planning Dokument*)
MLP – malé lokální projekty
MoFT – Ministerstvo financí Bosny a Hercegoviny
MoFTER – Ministerstvo zahraničního obchodu a ekonomických vztahů Bosny a Hercegoviny
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR
ODA – oficiální rozvojová pomoc (*Official Development Assistance*)
OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (*Organization for Economic Cooperation and Development*)
OECD/DAC – Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (*Development Assistance Committee*)
ORS – odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV
OSN – Organizace spojených národů
PCD – koherence politik pro rozvoj (*Policy Coherence for Development*)
PRSP – Strategický dokument pro omezování chudoby (*Poverty Reduction Strategy Paper*)
SIDA – Švédská agentura pro mezinárodní rozvoj (*Swedish International Development Authority*)
UNDP – Program OSN pro rozvoj (*United Nations Development Programme*)
USAID – Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (*United States Agency for International Development*)
UV – usnesení vlády
ZRS – zahraniční rozvojová spolupráce ČR
ZÚ – zastupitelský úřad